

VITA SANCTÆ WEREBURGÆ VIRGINIS

REGIS MERCIORUM FILIÆ

AUCTORE GOSCELINO.

(Apud Bolland. Februarii tom. I, die 3, pag. 384, ex ms. Guilielmi Cambdeni.)

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. *S. Wereburgæ progenies regia. Vita conscripta. A*
Tempus præfecturæ monasticæ.

1. Prognata est S. Wereburga patre Wulfhero, Merciorum, Mediterraneorum Anglorum, et regnorum Australium rege Christianissimo, ejusque piissima conjuge S. Ermenilda regina, cui sacer est dies xxiii Febr. quo cum Actis ejusdem Ermenildæ conjungemus res præclare a Wulfhero marito gestas, unaque regni Merciorum in ejus proavo Crida, seu Creadda fundati, aliarumque annexarum dein regionum situm conditionesque nec non varios ex eadem Cridæ et Wulfheri familia succedentes reges: inquiremusque quomodo ab aliis S. Wereburga unica S. Ermenildæ proles habeatur; et tamen a nonnullis Ceonredus, seu Coenredus rex (quem inter et Wulfherum regnavit S. Ethelredus hujus frater) dicti Wulfheri filius prodatur. Sed vel maxime ibidem expungemus fabulosum parricidium, quo a viris etiam in antiquitate historica Anglo-Saxonum alias eruditis, creditur Wulfherus, aut acerrimus a regni exordio Christianorum hostis, aut fœdissimus a fide baptismoque ante suscepto ad idololatriam relapsus, apostata, proprios filios in odium Christianæ religionis sua ipse manu interemisse: docebimusque SS. Wulfhadum et Ruffinum, qui ob fidem Christi occisi martyres coluntur, non fuisse fratres S. Wereburgæ, a dictis Wulfhero et S. Ermenilda genitos. Reliquam S. Wereburgæ stirpem maternam e regibus Cantiorum, eisque conjunctam legitimis conjugiiis familiam regiam et Anglorum orientalium, et Francorum transmarinorum infra ad Acta ipsa explicamus. In eisdem referuntur Weduna, natale S. Wereburgæ solum, ejusque miraculis illustre: Eliense monasterium, ubi vitam monasticam primo amplexa est: Tricingham, vulgo Trentham, alterum monasterium ejus morte clarum; ac tertium Hamburgense, ubi ejus corpus conditum, ac longo tempore divina virtute mansit incorruptum.

2. Acta S. Wereburgæ damus ex antiquissimo codice ms. ex Anglia a Guilielmo Cambdeno ad Rosweydam misso. Nomen auctoris non apponitur: is est, nostro judicio, Goscelinus ille, aut Gotzelinus qui, teste Malmesburiensi, l. iv De gestis regum Anglorum c. 1, « innumeras sanctorum Vitas stylo extulit, vel informiter editas comptius emendavit, post Bedam secundus in laudibus sanctorum Angliæ enarrandis. » Floruit is circa annum Chr. 1100, a S. Anselmo archiepiscopo Cantuariensi aliisque ob doctrinam ac pietatem singularem in Angliam evocatus e Belgio, ubi ante monachus S. Bertini apud Audomaropolim varias sanctorum Vitas illustrarat easque inter etiam stylo cultiore emendarat Vitam S. Amelbergæ virginis: quam penes nos ms. habemus, edituri ad 10 Julii, diem ejus natalem. Eam autem Vitam dum hic c. 6 suo stylo recusam agnoscit; et hujus se auctorem esse prodit. Utraque præterea Vita eadem ratione suis est capitibus pro-

priisque titulis distincta. Præterea quam ex Catalogo scriptorum Britannicæ Molanus ad Usuardum viii Julii, et hunc secutus Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica observant a Goscelino scriptam esse Vitam S. Witeburgæ virginis, eam potius suspicamus S. Wereburgæ Virginis esse, cujus illa magna matertera fuit, seu S. Sexburgæ aviæ hujus soror: quæ, ut infra dicemus, cum S. Wereburga ob nominis similitudinem confunditur: quamvis, ut plurimum SS. Vitam conscripsit Goscelinus, ita etiam utriusque et S. Witeburgæ et S. Wereburgæ Acta exarasse potuerit, cum Ramesiæ degeret non procul a monasterio Eliensi, ubi et S. Wereburga habitabat, et tum requiescebat corpus S. Witeburgæ, Derha ex comitatu Norfolciæ, ubi constructo cœnobio vitam monasticam sancte egerat, istuc translatum; appositumque reliquiis sacris duarum sororum S. Etheldredæ et Sexburgæ, hujusque filiæ S. Ermenildæ. Ut denique S. Anselmus Hugoni comiti, de quo infra, auctor fuit ut ecclesia monasteriumque Cestrense S. Wereburgæ daretur monachis; ita Goscelinum, ut hanc S. Wereburgæ Vitam conscriberet, facile potuit inducere. Compendium hujus Vitæ habent Joannes Capgravius in Legenda sanctorum Angliæ et codex ms. cœnobii Rubæ Vallis prope Bruxellas, ipsis verbis Goscelini retentis, ut vel hinc colligere liceat, alia ejusdem Capgravi compendia sæpe ex eodem Goscelino desumpta esse: quod observamus ad Vitam S. Ermenildæ matris, et S. Laurentii archiepiscopi Dorovernensis ii Februarii, ubi plura de Goscelino damus.

3. Partim ex eadem Vita, partim aliunde hæc leguntur in Eliensi Historia ms. « Werburga filia S. Ermenildæ, post mortem patris sui, intravit monasterium S. Etheldredæ apud Ely, sicut legitur in Vita sua, priusquam mater sua idem monasterium intravit: cujus sanctitatem cum rex Ethelredus patruus suus comperisset, eam inde cepit, et principatum monasteriorum sanctimonialiumque in regno suo ei tradidit. Sponsa igitur Domini Werburga, cum quibusdam Ecclesiis præesset, post dilectæ genitricis suæ obitum, jure prælationis etiam monasterium Elgæ suscepit. Cum ergo omnium familiæ et monasteriis sibi creditis, præ nimia charitate ardens, optaret adesse, et econtra nulli tolerabile videretur sua dulci præsentia carere, elegit cum divina præscientia Hehamburgæ monasterio corpore requiescere. Quamobrem præcepit Hehamburgensi familiæ, ut, ubicunque migraret ex hac luce, ipsi incunctanter venirent, corpusque ejus ad monasterium suum portarent... Legitur in Anglico, quod Sexburga in ecclesia de Scepeia, quam construxit, a Theodoro archiepiscopo velamen sanctitatis accepit, atque ibidem filia sua Ermenilda sub ea normam religionis, spreto regni culmine, postea sumpsit: quæ, dum iter apud Ely paravisset, filiam suam Werburgam pro se in monasterio abbatissam, sicut diu optaverat, constituit. » Est autem Shepeia in-

sula Cantu orientalis, in qua ob monasterium sanctimonialium tunc exstructum, vicus etiamnum *Minster* appellatur.

4. De tempore quo aut reliquis monasteriis præposita fuerit, aut ex hac vita mortali ad præmium laborum suorum abierit, nihil usquam traditum est. Monasterium Eliense cœpit ædificare S. Etheldreda an. 675, vita et regno functus est Wulfherus rex an. 675, a cujus obitu sub S. Etheldreda, an. 679 mortua, sacræ religionis habitum sumpsit apud Elienses, quibus secunda abbatissa tum data est S. Sexburga : quæ Malmesburiensi l. iv De pontificibus Anglorum, dicitur sub religione et nomine abbatissæ consensuisse. Sed tum prorsus vetula, cujus ex filia neptis S. Werburga jam pridem vivo patre Wulfhero nobilis sollicitantes ad matrimonium procos repudiarat. Hinc Edovardus Maiheu in suo indice chronologico ad Trophæa Anglicana ordinis Benedictini hæc habet an. 680. « Eodem tempore claruit S. Sexburga regina et abbatissa. Item S. Ermenilda ejus filia regina, deinde abbatissa; » quasi non diu superfuerit S. Sexburga, eique tertia apud Elienses successerit S. Ermenilda : quod nobis magis probatur, quam quod legimus apud Wionem in notationibus ad 15 Feb. S. Ermenildam factam abbatissam anno Christi 703, quando eam, aut etiam citius, e vivis excessisse credimus. Quo autem tempore illa ad Elienses migravit, S. Werburgam filiam præfecisse Shepeiano in Cantio monasterio dicenda esset si Anglicano monumento ab Eliensibus citato fidendum est. Inde esset tum a patruo suo S. Ethelredo Rege evocata, et monasterii sanctimonialium regni sui jure abbatissæ (ut explicat Wigorniensis ad annum 676) præfecta : et simul a morte S. Ermenildæ matris Eliensis quarta abbatissa facta. Ab eadem S. Werburga Wedunam, Wulfhera patris sui regiam sedem, in monasterium conversam esse tradunt post Ranulphum Cestrensem Cambdenus in Coritanis agens de comitatu Northamptoniæ, Harsfeldius sæculo 7, c. 23, et Edovardus Maiheu in suo de S. Werburgæ Vita tractatu. S. Ethelredus relicto regno monachus factus est an. Christi 704, quo tempore S. Werburga adhuc supererat : ad quam vero senectutem pervenerit, quove anno decesserit, nusquam legimus. Aliqui S. Ermenildam matrem scribunt ad annum 710 supervixisse, quod nos de filia ejus dicere mallems : si tamen diutius non superfuerit.

§ II. S. Werburgæ reliquiæ Cestriam translatae, ejus publica veneratio.

5. Duplex apud Britannos Urbs-Legionum, vulgo *Caerlegion*, seu *Caerlion*, dicta ab hibernis vel stali-vis legionum. Altera in Britannia II apud Silures, *Isca* prisca, tum *Legio* II a Ranulfo Cestrensi l. i. Polychronici, c. 48, Demetiæ, seu Suthwalliæ ascripta; in eaque illius parte ad fluvium Oscam sita, quæ comitatu Monemuthensi circumscribitur. Sedem olim archiepiscopalem sub primis Britonibus Christianis habuit, inde Landavam ac postea Meneutam, quam S. Davidis urbem dicimus, translata. Hujus Urbis-Legionum cives fuisse SS. Aaronem et Julium in Diocletiani persecutione martyrii palma coronatos tradit libro de excidio Britanniae Gildas Britannicorum scriptorum antiquissimus. Utrique Istic a Britonibus ecclesiam erectam esse docent Giraldu Cambrensis l. i Itinerarii Cambriæ, c. 5, et Galfridus Monemuthensis l. ix Hist. Britan., c. 12, de quibus agemus ad Kal. Julias. Altera non minus clara permansit Urbs-Legionum, Britannis *Caer-Legion*, *Caer-Leon-Vaur*, Saxonibus *Lege-cester*, vulgo Anglis *Chester*, et a situ *Vestchester*, Latine *Cestra* et *Cestria*, comitatu adjuncto nomen dedit : Romanis creditur *Deva*, *Deunana*, vel Divana dicta, a Cornaviis exulta, et provinciæ Flaviæ Cæsariensi ascripta : Ranulpho, qui hic suam Historiam elaboravit, et tempore Britonum caput et Me-

A tropolis Venedotiæ et Nortwalliæ habetur, postea in confinio Anglorum ad conspectum Cambriæ : inter duo marina brachia, sive duo flumina Dee et Mosee sita. » Creditur sub initium sæculi septimi adhuc a Britonibus detenta, ejusque episcopus cum aliis Britonibus interfuisse colloquio cum S. Augustino Dorovernensium archiepiscopo in finibus Wicciorum et Saxonum occidentalium instituto, de quo agit Beda l. II, c. 2, et de episcopis Britonibus varia disputat Usserius de Britannicarum Ecclesiarum primordiis c. 5. Ranulphus Cestrensis l. v. Polychronici c. 18, tradit « T. Werburgam Hamburgæ sepultam usque ad adventum Danorum jacuisse. Tum hiemantibus Danis apud Rypemdon, fugatoque Rege Merciorum Burdredo (quod factum esse anno 884 legimus in Chronologia Saxonica), Hamburgenses cives sibi timentes, cum feretro corpus Virginis continente, tunc in pulverem resolutæ, ad Legecestriam, quæ nunc Cestria dicitur, tanquam ad locum tutissimum contra stragem barbaricam confugerunt. »

B 6. Volunt interim Cambdenus et Spedus, ubi de Cestria agunt, hanc a Danis misere deformatam esse, sed præclare restauratam ab Ægelfleda Merciorum domina, sorore Eduardi senioris regis, qui Anglis imperavit ab an. 901 ad 925, sub quo Ægelfleda cum Etheredo marito usque ad annum 912, et vidua septem dein annis Mercios rexit. Successit huic Eduardus Æthelstanus, a cujus tempore in urbe Cestria, secundum Ranulphum, « usque ad adventum Normannorum, canonici sæculares, collatis vicissim possessionibus, ad virginis laudes militaverunt; at secundum Malmesburiensem l. iv. De pontificibus Anglorum, ex antiquo sanctimonialium monasterium fuit, inter quas S. Werburgam cœlibatum professam plurimo temporum curriculo bonis emicuisse virtutibus, » male adjungit. Anno Chr. 973 Cestria Eadgarum regem pompa magnifica triumphantem vidit; quando Regibus Kynatho Scotorum, Malcolmio Cumbrorum, et Macco plurimarum insularum, et subregulis Walliæ quinque ad remos locatis, ipse clavo gubernaculi arrepto, a palatio ad monasterium S. Joannis navigavit; factaque oratione ad palatium remeavit, ut pluribus narrant Wigorniensis aliique. Successit Eadgaro filius S. Eduardus, dein martyr, et post alios alter S. Eduardus confessor; de priore agemus 18 Martii, posteriorem celebravimus 5. Jan., ubi c. 7 Vitæ ejus, « comes Leofricus vidit Christum in ara consistentem, dextera super regem extenta signum sanctæ crucis eum benedicendo depinxisse. Illic comes Leofricus, et uxor nobilis comitissa Godiva, Dei cultrix, et S. Mariæ semper virginis amatrix devota, monasterium Conventri a fundamentis construxerunt : Leonense etiam et Winlaconense cœnobium, S. Joannis Baptistæ ac S. Werburgæ virginis monasteria in Leogecestra sita, et ecclesiam S. Mariæ de Stowe pretiosis ditaverunt ornamentis. D Wigornense quoque monasterium terris, et Eoveshamnense ædificiis, ornamentis variis, terrisque locupletaverunt. Decessit Leofricus in bona senectute II. Kal. Sept. anno 1057, » ut ad eum annum referunt Wigorniensis, Hovedenus, Westmonasteriensis, Cestrensis, aliique. Cambdenus addit « a Leofrico ecclesiam Cestriæ in honorem S. Werburgæ positam esse. » Sub Guilielmo conquestore Petrus episcopus sedem suam Lichfeldia Cestriam, ut observat Malmesburiensis, transtulit; dein, teste Wigorniensis, an. 1102 Coventriam relata. Sunt autem Lichfeldia et Coventria urbes comitatus Staffordiensis : a quibus omnibus sedibus sæpe posteriores episcopi appellationem sumunt. Hic Guilielmus I rex Hugonem Lupum hæreditarium palatinum, Cestriæ comitem creavit, cui ex hæredibus sex Comites ordine successerunt. Hic ille est Hugo, per quem « loco sanctimonialium monasterium Cestrense S. Werburgæ monachis repletum fuisse »

tradit Malmesburiensis de Pontif. Angl., lib. iv, quos tamen « monachos regulares mavult Cestrensis successisse canonicis sæcularibus, quos pauculos ejusmodi fœdo et paupere victu vitam transigentes » scribit etiam Malmesburiensis lib. ii. De Gestis regum Angl., c. 13, ut hi tum soli fuerint, aut sanctimonialibus additi ad divinum officium decentius celebrandum. Cambdenus addit « ab Hugone comite ecclesiam S. Wereburgæ restauratam esse, monachisque auctore S. Anselmo concessam » : quod factum esse anno 1092 sub rege Guilielmo Ruso passim omnes scribunt cum Annalibus Stoi et Martyrologio Anglicano primæ editionis. In cujus posteriore editione tum primo ex Hamburgensi ecclesia traduntur solemniter pompa translata Cestriam ossa S. Werburgæ, exstructaque ab Hugone ecclesia illi dicata cum monasterio, sede nunc Cathedrali honorata : postquam sacræ reliquiæ apud Hamburgenses trecentos circiter annos requievissent, quos etiam Cestrensis annotarat : quamvis « fugato rege Merciorum Burdredo, » ergo ann. 884, ut supra demonstravimus, describat corpus ejus Cestriam translatum, ut errore quodam amanuensium 300 anni loco 170 videantur intrusi ; imo uti sub Guilielmo II ea translatio dicitur facta, ita octoginta circiter anni ultra assignatos trecentos fuissent elapsi : et si eidem Martyrologio credamus, in quo sub annum 676 traditur obiisse, erunt anni ab ejus obitu plures quadringentis.

7. Sub finem Historiæ ms. monasterii Petroburgensis observatur, « S. Werburgam in Leggecestre requiescere. » Referunt eandem hoc 3 Febr. præter Martyrologium Anglicanum, Carthusiani Colonenses in Auctario Usuardi his verbis : « Item Wereburgæ virginis. » Ferrarius in Catalogo generali : « In Anglia S. Wereburgæ virginis » ; quam in notis *Wereburgam* vocat. Menardus in Martyrologio Benedictino : « In cœnobio Cestrensi, S. Werburgæ virginis et abbatissæ, filiæ Vulferi regis Merciorum. » Edowardus Maiheu in Trophæis Benedictinorum Anglorum ; « Tricinghamiæ, vulgo Trentam, in comitatu Staffordiæ S. Wereburgæ virginis et abbatissæ, splendore generis et sanctitate vitæ clarissimæ » ; ejusque Gesta ex variis recenset. Ejusdem Vitæ compendium refert hoc die Hieronymus Porterus in Floribus sanctorum Angliæ, in quibus etiam vita functa dicitur « circa annum Domini 676, » quo vitam monasticam, patre Wulphero anno præcedente mortuo, forte auspicata. Arnoldus Wion eandem cum S. Witeburga, magna matertera, confundit et celebrat 8 Julii. « In Anglia, inquit, S. Witeburgæ virginis, Wulferi regis Merciorum filia et sanctimonialis Eliensis, sanctitate et miraculis claræ, » additque in notis alias dici *Wereburgam* et *Vereburgam*, atque « ab Ermenilda matre regina oblatam fuisse Deo in cœnobio Eliensi circa annum

A Domini 670. » Florarium ms. 19 Februarii hæc habet : « In Anglia S. Wicburgæ virginis » : ut dubitari possit de S. Witburga an vero Werburga auctor agat. An non etiam S. Wereburga cum S. Walburga virgine et abbatissa ab aliquibus confusa occasionem dederit, ut hæc filia regis crederetur, et pater ejus S. Richardus Angliæ rex haberetur, inquiremus 7. Febr. ad S. Richardi Vitam, et 25 Febr. die S. Walburgæ natali.

8. Agunt denique de S. Wereburga Foientius Wigorniensis ad annum 675 et Westmonasteriensis ad 676 quibus dicitur « magnarum virgo virtutum, multa Deo cooperante miracula patrasse, quibusdam virginum Deo devotarum monasteriis præfecta, cum iis regulariter vivens, illisque in omnibus pie consulens, ad vitæ finem vero regi Christo militasse ; sicque e sæculo migrans ad complexum et nuptias sponsi cœlestis intrasse. » Apud Malmesburiensem l. ii De gestis regum Anglorum, c. 13, « S. Ermenildæ apud Hely, et præcipue filia Werburgæ apud civitatem Legionem laudantur merita, extolluntur miracula, cumque omnibus petitionibus sint incunctanter favorabiles, maxime orationes feminarum et puerorum vicino et contiguo auxilii pede attingunt. » Quæ fere eadem leguntur apud Vincentium Bellocacensem l. xxv Speculi historialis, c. 32, et Petrum de Natalibus in Catalogo, l. ii, c. 67. Earum virtutum illustres præcones etiam sunt Polydorus Virgilius lib. iv Historiæ Anglicanæ, Harpsfeldius sæculo VII, c. 23. Andreas du Chesne l. vi. Historiæ Anglicanæ, et passim alii.

9. Vita sequens in codice ms. his capitibus distinguebatur quæ hic præposuisse sufficit, facta more nostro nova divisione.

Cap. I. Genealogia S. Wereburgæ.

II. Conversatio in Elio monasterio

III. Conversatio matris suæ in eodem monasterio.

IV. Præponitur monasteriis sanctimonialium Werburga a patruo suo rege Æthelredo. Idem rex hujus sanctitatis exemplo fit beatissimus monachus.

V. Werburga ut mater pia, ita fit omnium ministra pro magistra.

VI. Volatilium agmina præcepto captivat et relaxat.

VII. Humilitas ejus. Carnificem retorta in tergum integrum cervice increpat, et supplicem reformat.

VIII. Transitus ipsius 5 Nonas Februarii

IX. Corpus ejus Tricengehamenses custodientes obdormiunt : et Hamburgenses divinitus reseratis foribus auferunt.

X. Post novem annos elevata, inventa est toto corpore et vestibus ut vivens vernantissima.

INCIPIIT VITA.

CAPUT PRIMUM.

Illustris ex quatuor regiis familiis progenies S. Wereburgæ.

1. Filia regum, et sponsa Christi decentissima, virgo Werburga in Cestria civitate requiescit, meritum signis gloriosa. Clara est in tota Anglia, et pura sanctitate, et regia dignitate, et virtutum attestatione, atque Anglicanarum historiarum celebritate. A

(100) S. Ethelbertus rex abavus vita functus anno 616, colitur 24. Februar., quo die de ejus majoribus agemus.

D primis Anglorum regibus sublimiter splendet ; a rege vero Doroberniæ, quod est Cantuariæ, potentissimo (100) Æthelrichto, qui primus Anglorum regum per protodoctorem suum (101) Augustinum Christo sacrari meruit, imo a quatuor regnis altum et sanctum genus tradit : quod hic sequenti ordine exponi dulce videtur : quo Dei gemma charius appetiatur, et quasi de præviis sideribus hæc ma-

(101) S. Augustinus colitur 26 Maii, ejus socius et in archiepiscopatu successor S. Laurentius 2 Februar.

tutina stella clarius spectetur. Æthelbrichtus igitur A ex (102) Berta regina filia regis Francorum (103) Eadbaldum cum Æthelburga filia procreavit, quem suæ pietatis et regni optimum hæredem reliquit (104). Æthelburga vero regina post proprii regis Nordanhumborum (105) Æduini interfectionem, reversa ad fratrem Eadbaldum in villa (106) Limminga monasterium ædificavit, in quo cum (107) S. Æadburga requiescit; Eadbaldus quoque ex alterius (108) regis Francorum filia Emma (109) Eormredum atque (110) Ergombertum principes sanctamque virginem (111) Answytham, quæ apud (112) Folcanstam deposita veneratur, propagavit. Eormredo autem ex inclyta conjuge Oslava nati sunt (113) Æthelredus, atque Æthelbrichtus, quos innocenter jugulatos, splendida lucis (114) columna de cælo prodidit Christi martyres: quatuor quoque sibi filia sanctæ (115) Domneva, Ærmenberga, Ær-

(102) Berta, S. Gregorio Adilberga, filia Chariberti regis Parisiorum, qui S. Werburgæ atavus obiit anno 570. Chlotharius I tritavus 562, Chlodoveus I, tritavi pater, 509.

(103) Eadbaldus proavus regnavit ab anno 616 ad 640, qui, teste Beda l. II, c. 6, « anathematizato omni idololatriæ cultu, » in quem ab obitu patris relapsus fuerat, « et abdicato connubio non legitimo, » quod cum noverca contraxerat, « suscepit fidem Christi, et baptizatus, Ecclesiæ rebus, quantum valuit, in omnibus consulere ac favere curavit. » De obitu ejus agit Beda l. III, c. 8.

(104) Colitur S. Ethelburga 8 Septemb. Bedæ l. II, cap. 9. « Edelburga, alio nomine Tate; suo matrimonio occasio fuit fidei percipiendæ genti Northanhumborum. » Quam illi epistolam misit Bonifacius V papa, refert Beda c. II.

(105) S. Edwinus, primus rex Christianus Northumborum, regnavit annis 17, occisus an. 633, 12 Octobris. De eo agit Beda a. c. 9, paucis interpositis, ad c. 20.

(106) « Rex Eadbaldus sorori suæ Ethelburgæ dedit villam Limming, in qua ipsa monasterium construxit, et a B. Honorio Archiepisc. Cantuariensi velamine consecrata, mater plurimarum Virginum et viduarum fuit. » Ita Capgravius in Vita S. Honorii. Est autem *Lyning* Cambdeno in districtu seu latha Shepwayensi, prope oppidum Elham, non procul a mari, et portu Dubrensi.

(107) Eadburga, sive *Edburga*. Capgravius in propria Vita dicitur filia S. Ethelberti, ut hic legendum sit cum sorore Æadburga requiescit: quod huic auctori magis congruit. Sed ea Edburga Capgravius cum altera juniore confunditur, quæ in insula Tanelto vixit abbatissa monasterii S. Mildredæ, cujus corpus ea transtulit in novam ecclesiam, dedicatam a Cuthberto archiepiscopo, quem « Nothelmo XVI. Kalend. Novemb. anno 741 defuncto » successisse scribit Wigorniensis post Chronologiam Saxoniam.

(108) Quis fuerit hic rex, nusquam legimus. Emma nubente regnabat monarcha Francorum Chlotharius II, cujus fuerit aut filia, aut soror: aut cognata a regibus Austrasiorum aut Burgundionum orta.

(109) Aliis *Ercomredus* et *Ermenredus*, in Historia Petroburgensi ms. *sanctus* dicitur.

(110) Ercompertus, avus S. Werburgæ, regnavit ab anno 640 ad 664. Hic, teste Beda l. III, c. 8, idola destrui in toto regno præcepit, et jejunium quadragesimale observari.

(111) S. Eanswida, sive *Enswida* colitur 12 Septemb.

menburga, et Ærmengida, velut paradisiaci fontis quadrifida emicere flumina. Fratri vero ejus Ærgomberto regi (116) Annæ regis filia (117) Sæxburga, soror perpetuæ virginis (118) Ætheldrethæ, regaliter conjuncta peperit (119) Ægbrichtum ac (120) Lotharium reges cæloque dignas (121) Eormhildam atque (122) Eorkengodam reginas. Eormhilda (123) Wlfero regi Marciorum (124), Pendæ regis filio, tradita, splendidissimam Werburgam, cui hæc parentalis purpura infloratur, generavit.

2. Beatissima vero matertera ejus virgo Eorkengoda amore sacræ religionis peregrinata trans mare requiescit, ubi se a Domino susceptam tamquam advenam suam multis virtutibus ostendit. At beata et regia (125) Domneva regio Wlferi germano Merwale conjugata, ad summæ Trinitatis gratiam triplicem virginitatis protulit lauream, sanctissimas scilicet sorores (126) Mildburgam, Mildrydam, et

(112) « Folhstonium, inquit Cambdenus in Cantio, Anglo-Saxonibus religionis nomine celebre fuit, a monasterio, quod Eanswida Eadbaldi regis Cantii filia virginibus consecravit; nunc viculus est, ejusque partem maximam abrasit Oceanus, » cui adjacet prope Dubrim versus occidentem.

(113) Coluntur hi fratres Ethelredus et Ethelbrictus 17 Octobris, quo die ad monasterium Ramseisæ translati sunt sub rege Ethelredo.

(114) « Radius prolixæ immensæque lucis instar flagrantis facis per summum aulæ regis culmen, » ubi sepulti nocte ipsa erant, « usque ad cælum protendere regi visus est. » *Vita ms.*

(115) In eadem Vita dicuntur *Dompneva, Ermenburga, Etheldritha et Ermengitha*: ex his Ermenburga colitur 19 Novembris.

(116) Anna alter proavus, rex Anglorum orientalium, occisus an. 654. Ex decessoribus regibus fuit S. Sigebertus martyr patruelis ejus, cui sacer est 17 Septemb. Ipse Anna Bedæ lib. IV c. 29, « vir bene religiosus, ac per omnia mente et opere egregius, » in Eliensi Historia ms. etiam *sanctus* appellatur.

(117) S. Sexburga avia materna colitur 6 Julii: hujus etiam sorores S. Withburga et Ethelbuga, 8 et 7 Julii.

(118) S. Ethildritha, Etheldreda, sive *Etheldrudis*, primo Tondberto principi, tum Egfrido Nordhumborum postea regi annis 12 nupta, virginitatem servavit. Agit de ea Beda l. IV, c. 19 et 20. Colitur 23 Junii. Incepit regnare Egfridus anno 670.

(119) Egbertus avunculus regnavit in Cantio ab anno 664 ad 673.

(120) Lotharius, alter avunculus, post fratrem regnavit ad annum 685.

(121) S. Ermenilda mater colitur 13 Februar.

(122) Earcogota, sive *Erkengotha*, sub matertera S. Ethelburga abbâtissa vixit in monasterio S. Faræ diœcesis Meldensis, non procul ab urbe Parisiorum: coluntur S. Earcogota 25 Febr. et S. Ethelburga 7 Julii. Agit de iis Beda l. III, c. 8.

(123) Wulferus pater regnavit ab anno 657.

(124) Regnavit Penda avus paternus ab anno 626 ad 655, cui tum Peada alter filius, huic Wulferus successit.

(125) Convenit Vita S. Milburgæ apud Capgravius, et Vita ms. fratrum S. Ethelredi et Ethelbrecti. Contra, S. Ermenburgam Merwalæ, seu Mervaldo, nuptam scribunt Malmesburiensis lib. I. De reg. Angl., c. 4, Wigorniensis ad annum 675, Westmonasteriensis ad annum 676.

(126) Coluntur S. Milburga 23 Februarii, S. Mildreda, seu *Milthrida* 13 Julii, De S. Milwida egimus

Mildgydam, quæ distinctis monasteriorum suorum lapidibus irradiant patriam. Natus est ei et Merevin filius, qui ad sanctos innocentes a baptismate raptus est parvulus. Almifluæ quoque Werburgæ generositatem ac sanctimoniam proxime exornant sanctissimæ amitæ suæ Pendæ regis filiæ (127), Kyneburga, et Kynewida, quæ cum propinqua sua beatissima Tibba (128) Burgensem superni janitoris Petri illustrant ecclesiam. Suus vero genitor prænominatus ac patrum reges, id est, Peada (129) Ædelredus, ac prædictus Merwala prædictarum sororum fratres, Christianæ institutionis non solum cultores, verum etiam primi atque intensissimi fuere propagatores : et sicut Ædelbrihtus Doroberniæ, ita Wilferus in Mercii Christianitatem primus dilatavit. Sic itaque, ut præmisimus ex quatuor regnis et antiquis regibus rosa Christi Werburga florescit. A principe susceptæ fidei Ædelbrihtus Cantuariorum, a Berta vel Emma Francorum, ab Anna rege, et avia Sexburga Orientalium Anglorum, a patre vero luculentissima facta Merciorum. Hæc vero ad gloriam prædicandæ virginis prætitulantur, ut de radice sancta ramum sanctum deceat sanctitudo ; imo de contempta regni excellentia major ascribatur claritudo. Restat nunc, ut explicemus sanctam ipsius conversationem, et probabilem in Domino finem.

CAPUT II.

Conversatio S. Werburgæ in Eliensi monasterio : præfectura variorum monasteriorum.

3. A tenero ergo ævi flore, cum formæ pulchritudo insigniter responderet generositati suæ, cœpit speciosa facie cum speciosissima mente ad illum qui speciosus est forma præ filiis hominum (150) contendere : cujus ut inæstimabilem dulcedinem prægustare potuit, protinus in ejus amorem anhelopectore exarsit, et, ut cervus ad fontes aquarum, virginalis anima ejus in ipso sitivit : adeo dulcis et suavis Spiritus Domini a Patre dilectionis procedens illam attraxit, cœlestes concupiscentias in ejus corde accendit, terrenas exstinxit. Illa amore perpetuæ virginitatis ad sponsum æternæ integritatis convolvit, procos et amatores regificos angelica pudicitia repulit, imo Christus electam sibi inhabitans omnibus appetitoribus eripuit. Sanctissima parens non cessabat assiduis monitis irrigare hortum Domini, et plantare in eâ immarcescibilia germina paradisi, et accendere lampadem ejus oleo et flamma charitatis inextinguibili. Ad illam enim vitam fla-

17 Januar. ubi multa de Merevino puero dicta sunt, de regno Mervaldi agemus 23 Februarii.

(127) S. Kineburga et Kineswida, aliis *Chineburga* et *Chineswida*, coluntur 6 Martii. In Vita S. Tibba conjungitur et 15 Decembris obiisse traditur.

(128) Corpora harum anno 1005 dicuntur translata ad monasterium de Burgo S. Petri, vulgo *Petroburgum*, exstructum a Wulfero, et fratribus et hisce sororibus. De eo agimus ad Vitam S. Ermenildæ.

(129) S. Ethelredus colitur 4 Maii. In Appendice Wigorniensis alius frater adjungitur Mercelmus, ubi

grantissimam prolem exercebat, quam ipsa adhuc sub jugo maritali gemitibus inenarrabilibus suspirabat. Verum altissima Dei providentia benigne dispensans omnia, matrem eam in regno statuit omnium inopum, omnium necessitudinum refugium, simul etiam ut piis visceribus pignus Deo gigneret acceptissimum, et ampliorem coronam dilatorum tandem reciperet desideriorum. Viluerant divitiæ tam matri quam filiæ : palatium habebant pro monasterio : aurum, gemmæ, vestes auro textæ, et quidquid fert pompatica mundi jactantia, onerosa sibi magis erant quam gloriosa ; et, si forte his uti ad tempus regia compelleret dignitas, dolebant se potius vanitati subjectas tanquam captivitas.

4. At vero virginalis B. Werburgæ libertas, mox ut valuit, hæc vincula exiit, et ad (151) Eligense monasterium cum officio sublimium parentum hostia Dei commigravit : ubi primum beata, et intemperata matertera sua (152) Ætheldreda, ac deinde soror ejusdem virginis, sua, ut prædictum est, avia, principabatur Sexburga. Illico abjicitur cultus terreni nitoris, induitur habitus sacræ religionis, vestis pulla pro ornamento gloriæ, velum capitis humile pro regni assumitur diademate. Ita præclara virgo certabat fastum mundi calcare ; mente et conversatione, velut hic peregrina, ad supernam patriam tendere ; tota animi submissione humillimam Christi exhibere ancillam, quam ipse exaltare dignaretur in sponsam. Omnes monasterii famulatus anticipabat : omnibus se inferiorem exhibebat : erga omnium necessitates vulneratæ charitatis viscera impendebat.

5. Jam Deo amabilis pater ejus Wilferus, multarum ecclesiarum ædificator, Christianæ fidei summus amator ac dilatator, quippe qui etiam subjectos reges (155) ; datis provinciis in mercedem, ad Christi cultum attraxit, septimo decimo imperii sui anno (154) de temporali regno ad perenne transivit. Tunc beatissima regina Eormenilda post pios fletus triumphans se solutam a mundiali catena, diu desideratam conversationem arripuit, et cum beata filia in Eliensi monasterio jugum Domini suave subiit. Hic deinceps tanta virtutum flagrantia in omni sanctitate et religione vixit infatigabilis, ut et virginibus exemplum esset castitatis ac totius virtutis. Contendebant alterutra pietate mater et filia, quæ humilior, quæ possit esse subjectior : mater sibi præferebat ejus, quam genuerat, virginitatem ; virgo matris auctoritatem : utrimque et vincere et etiam Merewaldus, hic Merwala, sanctus habetur.

(150) Capgrav. et ms. Rub. val. *conscender.*

(151) *Elige* Bedæ l. iv, cap. 19 ; aliis *Elicæ* et *El.*, olim monasterium, nunc oppidum in insula cognomine *ab anguillis* juxta Bedam appellata, ad fluv. Grantum in comitatu Cantabrigiæ apud orientales Anglos.

(152) Exstruxit illud monasterium an. 675, obiit an. 679.

(155) Hæc plene illustramus 13 Febr.

(154) Anno 675.

vinci gaudebant. Nunc autem in eodem cœnobio ad salutiferam ipsius benignissimæ parentis tumbam conspicue elucescit, quibus clementiæ visceribus se in cunctos diffuderit, dum corporaliter vixit; adeo ut experti ipsius beneficia audeant fideliter asserere quod nullus credulus petitor frustretur ejus ope.

6. Igitur patruus almæ Werburgæ rex Æthelredus, qui fratri Wlfero successerat, cum sancta mente totius sanctitatis esset benignissimus, videns in beata nepte divinam prudentiam ac sanctimoniam altius resplendere, qui nimirum virtutem poterat ultra germanitatem diligere, tradidit ei monasteriorum sanctimonialium, quæ in suo regno pollebant, principatum. Pulchre sane superna id actum est providentia, ut sacræ institutionis, cujus perfecta erat discipula, in salutem multorum decentissimæ foret magistra.

7. Rex vero magis ac magis cœpit imperii tædere, dum se reputaret inter sæcularia negotia quasi animal accline terræ, illam vero columbinis pennis meritorum ad cœlum volitare. Et quid plura? Non quievit æstus spiritus sui, donec (135) vigesimo nono regni sui anno in (136) Bardeniensi cœnobio de rege efficeretur monachus, qui idem jam favore superno probatur meritis venerandus.

8. Dilectissima autem Deo Werburga, erga subjectos ita erat magistra, ut potius videretur ministra: æquabat, vel magis subjiciebat se infimis; malems, si liceret, locum extremitatis quam prælationis. Portabat omnes quasi viscera sua, fovebat ac si uterina pignora, crudiebat exemplo attentius quam imperio. Totam possederat dilectio, et benignitas, pax et hilaritas. Ad indigentes promptissima illi largitas: ad afflictos compatiensissima erat pietas: adversa ridebat patientia, vincebat fiducia, calcabat cœlesti lætitia: ad usum vero divinæ sapientiæ accipiebat prospera, abstinentiam pro deliciis, vigilias pro (137) somno, labore pro voluptate, lectiones et orationes sacras pro epulis habebat: corpore in terris, animo conversabatur in cœlis.

CAPUT III.

Obedientia anserum silvestrium: inobedientia villici punita.

9. Sed jam forsitan lectorem lassamus, dum miracula suspendimus. Majora miraculis sunt merita, quibus ipsa sunt miracula: quia possunt esse perfecta merita absque signis, signa vero nihil sunt absque meritis. At vero multis mirabilibus effulsisse probatur dignissima virgo, et in Eliensi cœnobio, et quocumque degebat loco. In (138) We-

duna autem regio patrimonio suo, quod est in Hamtuna provincia, jucundum et celeberrimum a generatione in generationem hoc ejus miraculum asseritur ab ipsa plebe tota.

10. Cum in ipsius Wedunæ mansionem moraretur regia virgo, agros ejus in solito infinita aucarum (139) indomitarum, quas gantas vocant, depopulabatur multitudo. Nuntiat domesticus ruricola hoc damnum dominæ suæ. Tunc illa magnanimi fide præcepit illi ut omnes adduceret, et includeret, more scilicet animalium, qui depascunt alienas segetes. Vade, inquit, et omnes has volucres introduce huc. Itabat ille altius obstupescens, an garriret, an deliraret hæc jussio. Quomodo enim suspectus advena tot volatilia ire gressibus in vincula cogeret, quibus per cœlum evadere liceret? Quomodo, inquit, ad primum accessum meum in æthera fugientes huc convertam? Tunc virgo propositum urgens: Vade, ait, quantocius, et ex nostro jussu omnes adduc in custodiam nostram. Ille timens vel supervacuum dictum divinæ præceptricis negligere, post omnes vadit, dicensque illis: Ite, ite ad dominam nostram; omnes ante se, ac si captiva pecora, agit. Nulla avis de tanto cœtu pennam levavit, sed quasi implumes pulli vel alis excisæ pedetentim se permovebant, pedestri incessu submissis collis velut pro confusione reatus sui adventabant: sic intra curiam judicis suæ trepidæ et suppressæ quasi damnatæ se collegere, ibique (140) retruduntur captivæ, vel magis servantur indulgentiæ.

11. Noctem illam filia lucis, uti consueverat, in hymnis cœlestibus ac precibus perpetua: manes omnes advenæ elatis vocibus concrepant ad dominam, quasi veniam et emigrandi poscentes licentiam. At illa, ut erat erga omnem Dei creaturam benignissima, absolutas jubet dimitti, interminans ne ultra auderent in hunc locum regredi. Unam autem ex eis quidam ministrorum exiens furto abstulerat, et occuluerat: cumque omnes elatis pennis in æra se sustulissent, seseque circumspiciendo requisissent, damnum contubernii sui una absente (141) percensent. Extemplo universus exercitus supra domum virginis (142) glomeratur, ingentu strepitu injuriam collegii sui conqueritur: cœlum undique diffusis copiis obtegitur, ut quasi hac voce humana iudicium miseratrici suæ implorare viderentur: Quare, domina, cum omnes nos relaxaverit tua clementia, una ex nobis tenetur captiva? Et potest hæc iniquitas latere in domo sancta tua, et foeda rapacitas valere sub tua innocentia? Egressa ergo divina virgo ad murmur tantæ plebis,

(135) Anno 704 cœperat regnare a morte Wulferi an. 675.

(136) *Bardena, Beardena, Peartaneau*, vulgo *Bardney*, in comitatu Lincolnæ, nec procul ab urbe ad sinistram ripam Withamæ.

(137) Ms. Cambdeni *solemniis*.

(138) *Weduna*, in Itinerario Antonini, ut censet Cambdenus, *Banavenna*, vulgo *Wedon*, ad Ausoniam

fluv. qui inde Northametoniam defluit, caput provinciæ quæ hic Hamtuna dicitur.

(139) Capgr. et ms. Rub. val. silvestrium aucarum, id est anserum.

(140) Ibid., *recluduntur*.

(141) Ibid., *perpendunt*.

(142) Ibid., *congregatur*.

et querimoniam, intellexit causam, acsi præfatis verbis auditam; protinus perscrutatum (145) furtum reus ipse publicat, receptamque volucrum suæ genti pia conciliatrix associat, et abire simul prædicta conditione mandat. Quibus nimirum sic gestiebat, dicebat benigno animo: Benedicite, volucres cœli, Domino. Nec mora; omnis illa concio ita avolvit, ut nulla hujus generis avicula in ipsa terra almæ Werburgæ, ut famose memoratur, ultra reperta sit. Bene ergo illi pecualis creatura parebat, quæ omnium Creatori tota devotione jugiter obtemperabat. Tale prorsus miraculum in Vita beatissimæ virginis Amelbergæ (144), quam nostro stylo recudimus, legitur, quatenus in eodem opere eadem fides utriusque, licet diverso tempore et loco existerint, comprobetur.

12. Quantæ autem humilitatis fuerit, quantæ etiam apud Deum sublimitatis, in eodem loco Wedunensi aliis confirmatur indiciis. Erat illi armentarius, vir piæ conversationis, et quantum licuit sub humana servitute sanctæ vitæ, qui et suis locis fama meritorum perpetuatur ac recolitur festive (145), Alnotus nomine. Hunc villicus dominæ cum forte lanietur cruentissimo verberare, et ille omnia in Dei nomine toleraret mansuetissime, alma virginis compassio non ferens dolorem, proruit ad pedes indignos lanistæ, clamans cum prece, et increpatione: « Parce pro Dei amore, quare excarnificas hominem innocentem, apud altissimum. In-
C spectorem omnibus nobis (ut credo) acceptiorem. » Cumque ille vel præ furore vel præ superbia tardius flecteretur, continuo dura cervix et torva facies superna indignatione in terga (146) illi reflectitur. Sic demum, quod magis debuerat, ipse ad pedes dominæ provolvitur, et veniam, quam insonti negaverat, suo reatu cum lacrymis deprecatur: statimque interveniente virginis clementia, in pristinum statum reparatur. Vir autem Domini memoratus jacet ad Stowam (147) una legia a Buccabrive, quem in silva anachoreticam vitam ducentem latrunculi martyrizaverunt, et divina signa Deo acceptabilem, uti celebratur, perdiderunt (148).

CAPUT IV.

S. Vereburgæ mors, sepultura, translatio.

13. Præterea haud dubium est, amantissimam

(145) Malmesbur. De gestis pontificum l. iv, adjungit novum miraculum, quo vult « aucam » illam « a rustico comestam. Jubet ergo S. Werburga ossa recolligi: nec mora; signo virginæ manus medicante, cutis et caro ossibus superducta, cutis cœpit plumescere, donec ales animata, saltu primo alaceri, mox volatu se libavit in æthera. » Quæ minus probantur: et Cambdenus in Northamptonia ait « miracula ejus in fugandis anseribus credulos scriptores decantasse. »

(144) Colitur 10 Julii: in ejus Vita ms. idem miraculum narratur, aves *gantæ* etiam appellantur: una a puero officiali subtracta et abscondita traditur, et postridie quasi ad aliarum preces recepta.

(145) In priore editione Martyrol. Anglic. refertur

A Deo Werburgam quam multis aliis signis emicuisse, et cœlesti beneficio diversos ægros ac debiles curasse. Potuit etiam divina inspiratione plura præscire ac prædicere, diemque ultimum, quem semper præ oculis habebat, totaque vigilantia cum flammanti lampade eminus observaverat, jam proximum ignorare nequibat. Cum ergo omni familiæ, et monasteriis sibi creditis præ nimia charitate jugiter optaret adesse; et econtra nulli tolerabile videretur sua dulci præsentia carere; elegit tamen divina præscientia et voluntate Heamburgæ (149) monasterio requiescere corpore, quæ omnibus semper repræsentaretur mente. Quamobrem præcepit (150) Heamburgensi familiæ, ut ubicunque migraret ex hac luce, ipsi incunctanter venirent, corpusque B ejus ad suum monasterium transportarent (151).

14. Venit ergo cœlicolæ virgini diu desideratus finis terrenorum laborum, ac dolorum, et ingressus cœlestium æternorumque gaudiorum: nox immortalitatis processit, et dies æternitatis illuxit: tenebræ transierunt, et lumen verum luxit, ac sol lætitiæ perennis ortus est illi. Gaudebat beata anima quasi ad epulas invitata, videlicet de exilio ad patriam, de carcere ad regnum, de morte ad vitam, de captivitate ad triumphum, de tyrannide sæculi ad illum, quem desiderabat, sponsum sempiternæ gloriæ, transitura. Deposita itaque in cœnobio quod Tricengeham (152) appellatur, per languorem et mortem corporis ad immortalia solemnia ab angelicis choris assumitur, et in cœlestem curiam supernis concentibus triumphatur: cujus depositio tertio Nonas Febr. celebratur.

15. Corpus sacrum in ecclesiam defertur, et in medio populi Tricengehamensium obseratis diligentissime januis custoditur, certantibus nequidquam omnibus, ut Heamburgenses excluderentur, et per suum obsequium vel defensionem præceptum vaticinæ virginis vinceretur, sacerque thesaurus in eodem loco perpetim retineretur. At non est sapientia, non est consilium contra Deum. Dum enim nocte ipsa attentius vigilarent, subito sopor gravissimus omnes occupat. Supervenit illico copiosa plebs Heamburgensium cum Dei ministris; D et vectibus, reserantur illis. Irruunt ergo omni custodum turba somno sepulta, rapiunt nullo se ad-

27 Febr., at 25 Novemb. in posteriore.

(146) Ms. Cambdeni, *integra*; uti supra in titulo *integrum*; melius Capgr. et ms. Rub. val.

(147) Vulgo *Stow* et *Stowe* inter Wedunam et Buccabrive, aliis *Bugbrok*, *Biabroock*; in ms. *Uccabrue*.

(148) Potius *prodiderunt*.

(149) Vulgo *Handbury* in Staffordia australi.

(150) Capgr. et ms. Rub. val. *suis omnibus*.

(151) Ibid: « apud Hamburgense monasterium corpus suum transferrent, et incunctanter sepelirent. »

(152) *Tricingham* aliis, vulgo *Trent-ham* in comitatu Staffordiæ, non procul a fonte Trentæ, postquam ei illapsus est annis Lyma.

versæ partis movente glebam (155) virginis, et auferunt, secumque cum ingenti lætitia et gratiarum actione laudisona ad Heamburgense monasterium confusis rebellibus deducunt.

16. Quis itaque pensare sufficiat, quanta solemnitate ipsius anima suscepta sit Deo, ejus corpus ad requiem præelectam transferri tanto dedit prodigio? In hoc ergo sacro loco Dei margarita cum debita reverentia et solemnibus jubilo tumulata, plurimis signorum indiciis se probat vivere in cœlesti regia: sanitas ægrotis, lumen cæcis, auditus surdis, sermo mutis restituitur: leprosi inundatione, et diversis languoribus oppressi una salute percepta gratulantur. Tot itaque post mortem suam vitæ reformat quæ tam sancte vivebat.

17. Post hæc etiam inenarrabilis Domini gratia in ipsa carne virginali diutius incorrupta evidenter ostendere est dignata, qualiter sibi placuerit intemperata ipsius pudicitia cum mente, qua Deum videbat, mundissima. Post novem siquidem annos ejus sepulturæ, suggerentibus Heamburgensibus, placuit regi Ceolredo (154), qui tunc regnabat Mercii, quatenus sacrosancta ipsius gleba de tumulo elevaretur, clamantibus cunctis indignum esse, ut tanta lux multorum sub modio terræ absconderetur. Ablato ergo operculo speluncæ, cum putaretur ab omnibus more humanæ conditionis tota caro defluxisse et tantum nuda ossa superesse; inventa est potius virgo integerrima quasi in dulci stratu obdormire, vestes nitidissimæ et sanæ, sicut primitus induta erat, omnino apparuere; facies candida, et genæ rosæ, tanquam in primævo flore, amoto reverenter velamine, sunt visæ. Attollitur clamor gratiarum in cœlum, tantæque gratiæ admiratio in laudes Domini accendit frequentem populum. Assumitur ergo a sacerdotibus solemniter adornatis, cum supplicibus votis et canoris chorizantis Ecclesiæ modulis. Explorantibus adhuc diligenti studio, nulla penitus in ea læsio, nulla reperta est corruptio. Ita demum reconditur in theca sibi competenter parata, ubi conspicue fideles populos illustrat præclara lampade sua.

18. Duravit diutius sub angelica custodia hic honor illæsi corporis, usque ad tempora scilicet paga-

norum (155), et diem malorum; quando justissima Dei dispensatione hæc patria Anglorum tradita est gladiis gentilium. Tunc demum vitalis gleba voluit cedere mortali legi, atque resolvi, ne impiis manibus eam contingerent hostes, miraculorum Dei increduli, et beneficiorum ingrati. (156) Potuit plane Dei omnipotentia et in die malorum dilectam suam protegere, sicut servavit plerosque sanctos hujus patriæ ab iniqua contagione, qui adhuc usque jam post quadringentos amplius annos vernant integro et incorrupto corpore, et poterunt indubitanter usque in finem pro divino arbitrio perdurare. Verum enim vero mirabilis et gloriosus Deus in sanctis suis, mira et inæstimabili providentia alios in majorem gloriam resurrectionis ad tempus resolvit, alios perpetua incorruptione in exemplum promissionis suæ custodit. Tot nobilissimi martyres et summi sacerdotes Domini a bestiis, vel avibus, vel ignibus sunt consumpti. « Posuerunt, inquit Psalmographus, mortalia servorum tuorum, Domine, escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ (Psalm. LXXVIII, 2). » Quo major fuit ignominia, eo major erit gloria. Summus martyrum primicerius Stephanus, dum legitur multa signa in vita fecisse, non ibi tamen legitur mortuos suscitasse. Post mortis vero triumphum omniumque membrorum resolutionem, plerosque mortuos describitur vitæ reddidisse, ut a mortis injuria major nasceretur vitæ potentia. Magnæ itaque gratiæ Dei respectus erat in B. Werburgæ corpore solido, sed major spes æternæ renovationis restat in jam consumpto.

19. Celebremus ergo promptissima devotione sacratissimam ipsius festivitatem, quia omnis ejus celebritas ad Christi Domini pertinet honorem, qui ita eam condignis meritis fecit celebrabilem; quam nimirum nobis providit ante se interventricem; quatenus per dilectæ suæ venerationem, suam mereamur propitiationem, qui non habemus meritum executionem. Tanto quippe benignius illam exaudiet orantem pro nobis, quanto accensiores fuerimus in ipsius Deo offerendis præconiis. Annuat nobis semper memorandæ Werburgæ Coronator, quatenus per ejus sancta suffragia, et hic profutura desideria consequamur, et in æternum beatæ visio-

(155) Alii corpus.

(154) Ceolredus S. Ethelredi filius, Ceonredo Romæ an. 709 in monachum attonso, rex factus, an. 716 e vivis excessit, Lichfeldiæ sepultus.

(155) Alii Danorum. Cœperunt hi Angliam vastare ab an. 852, Beortulfum regem Merciorum cum exercitu an. 851 in fugam dederunt. Mercii sub Burrhædo rege cum Danis exire negantibus foedus annis 868 et 872 pepigerunt: et rege Burrhædo an. 874 Romam profecto, Thanus quidam regnum administravit, cujus pars an. 877 regi Ceolvulfo concessa est: sub quo regnum Merciorum omnino emarcuit. Anglorum dein heptarchia in monarchiam coalescente, Eadwardus rex sub initium sæculi decimi Mercios liberavit, constituto Merciorum comite Etheredo marito Ægelfledæ, sub qua Cestriam

tradi restauratam supra diximus. Demum anno 942 Eadmundus rex Merciam invasit, urbes Lindcolniam, Snotingahamam, Stanfordam, Deorbejam, aliasque occupavit, totamque Merciam in suam redegit potestatem, ut his fere verbis tradit chronologus Anglo-Saxo, qui eo decimo sæculo scripsit. Dani redierunt in Angliam anno 991, ac Mercie provincias vastarunt, potissimum ab anno 1010 ad 1016, quo Canutus Danorum rex septentrionalem partem Angliæ accepit, anno sequenti totius Angliæ imperium adeptus.

(156) Capgr. cum S. Rub. Val. ita hic Vitam concludit: « Translataque tunc sunt ossa illius apud Cestriam, ubi usque in hodiernum diem requiescant, meritisque ejus crebra fiunt miracula. »

nis ac resurrectionis suæ consortia mereamur. An- A ritu Sancto in omnia sæcula regnat e: dominatur.
nuat, inquam, ipse Salvator, qui cum Patre et Spi- Amen.

VITA SANCTÆ EADGITHÆ SEU EDITHÆ

EADGARI ANGLORUM REGIS FILIÆ ET SANCTIMONIALIS WILTONIENSIS,

AUCTORE GOTSELINO.

(Edidit MABILL. *Acta Sanctorum Bened.*, t. VI, p. 636, ex tomo IX Surii, qui stylum nonnihil mutavit.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Gotselinus seu *Goscelinus* monachus, cujus de sancto Augustino Anglorum apostolo lucubrationem supra retulimus, inter plures alias sanctorum Vitas, *Acta sanctæ Eadgathæ virginis* scripsisse dicitur in Catalogo scriptorum Britannicæ, et apud Wionem et Possevinum. Hanc non dubito esse Eadgitham seu *Edgitham Edithamve*, Eadgari Anglorum regis filiam, cujus Vitam stylo nonnihil mutato Surius in lucem protulit. Eandem hic exhibemus, ascribendo loca seu testimonia Willelmi Malmesburiensis, qui eandem virginem laudavit non semel, tum in lib. II De regibus Anglorum, cap. 13, tum in lib. II De pontificibus Anglorum, cap. 4. Eandem celebrat Harpsfeldius in *Sæculi X* cap. 10, præter Joannem Bromtonem, Maiheuvium, et alios rerum Anglicarum scriptores.

2. Eadgitha monasticam professam est in cœnobio Wiltunensi apud Occidentales Saxones. « Wiltuna, teste Willelmo Malmesburiensi De pontificibus Anglorum, lib. II, cap. 4, est vicus non exiguus supra Wile fluvium positus, tantæ celebritatis, ut totus pagus ab eo vocetur, » olim episcopalis sedes. Asserus in libro De Vita Alfredi nominat montem « Wiltun, qui est in meridiana ripa fluminis Guilou. » Ibi Eadgitha vixit piissime inter sanctimoniales, et sepulturam accepit. « Jacet in eadem ecclesia, inquit idem Willelmus, mater ejus Wilfrith, quam non sanctimoniam, sicut opinio vulgaris delegat [*al.*, delirat], sed subito timore regis suo tantum consilio velatam constat, abrepto velo regio cubili subactam. Unde ille, quod feminam attigisset, quæ vel umbratice sanctimonialis fuisset, a sancto Dunstano redargutus, septennem exegit pœnitentiam. Illa quoque partu explicito voluptati frequentandæ non inhæsit, sed doluit potius et sprexit, sanctaque pro vero asseritur et creditur. » Hanc post vim sibi a rege illatam Wiltoniæ monasticum habitum suscepisse legitur in Vita sequenti.

3. De Eadgithæ sanctitate dubitare non sinit nos Willelmi in præluadato loco testimonium. « Habetur ergo, ait, in plurimis locis Angliæ festum ejus venerabile, quod nemo impune temerare præsumat. » Cnuto rex apud Anglos Danus, quod per jocum sanctam non reverens, ejus sepulcrum reserari jussisset, vix mortem evasit, ut idem auctor ibidem tradit cum Vitæ scriptore. Ad ejus sepulcrum Theodericus, qui ob Natalis Domini religionem stupro et choreis violatam cum aliis cœlitus punitus fuerat, ad sanctæ virginis tumulum sanitati restitutus est. Harpsfeldius factum fuisse commemorat ex Brunone Tullensi episcopo, qui postea summus pontifex Leo IX dictus est.

4. Eodem ævo tres aliæ Edithæ reginæ virgines in Anglia vixisse dicuntur præter Editham Ottonis M. uxorem : una Ethelwlfæ regis filia, Alfredi regis soror, quæ sanctæ Modwennæ abbatissæ (de qua in sanctis prætermittis Sæculi IV) tradita est; altera Editha, Eadwardi senioris filia, Æthelstani soror; tertia Edmundi regis filia, Eadgari soror; omnes sanctæ, et quidem sanctimoniales in cœnobio Polleswortensi, quod juxta silvam Ardenniam in Cestrensi diœcesi est. Prima laudatur in Actis sanctæ Osithæ apud Surium die 7 Octob. et sanctæ Modwennæ abbatissæ Streneshalensis apud Capgravium, quæ Modwenna Pollewortensi monasterio a se condito Editham, Alfridi regis sororem, præfecisse perhibetur. Locus postea dictus est *sanctæ Edithæ Pollesworth* seu *de Pollesworda*, ut fidem faciunt vetera monumenta in Monastici Anglicani tomo I, pag. 179. Altera Editha, Eadwardi filia, Sithrico Northumbrorum regi ab Æthelstano fratre in conjugem data, sed ab eodem postmodum repudiata, Polleswortum secessit, ibique reliquum vitæ religiose exegit, testante Matthæo Westmonasteriensi ad annum 925. Tertia est Editha, Eadmundi regis filia, Eadgari soror, neptis Edwardi senioris, cujus filiam fuisse Editham secundam diximus. Thomas Maiheuvius ad diem 15 Julii, ubi de his tribus simul agit, suspicatur secundam et tertiam non esse diversas, nec aliam quam Edwardi senioris filiam : nam nullam Editham Eadmundi filiam, Eadgari regis sororem inveniri. Verum in Vitæ sequentis cap. 1 laudatur Editha, Edgari regis soror.

5. Hujus tamen difficultatis solutio non ita pendet ex sequenti Vita, ut nullum inde dubium relinquatur. Nam si ejus auctor Gotselinus, qui ineunte sæculo XI florebat, ex ejus sententia rem certo definire non possumus : fuit is, teste Willelmo Malmesburiensi in lib. IV De regibus Anglorum, cap. 1, « Monachus de Sancto Bettino, qui cum Hermanno episcopo Salisbericæ venerat, insignis litterarum et cantuum peritia. Is multo episcopatus et abbatias perlustrans tempore, præclaræ scientiæ multis locis monumenta dedit in laudibus sanctorum Angliæ post Bedam secundus. Musicæ porro palmam post Obernum adeptus. Denique innumeras sanctorum recentium Vitas stylo extulit : veterum vel hostilitate amissas, vel informiter editas comptius renovavit. Felix lingua quæ tot sanctis servierit; felix pectus, quod tot vocales melodias emisit, præsertim cum in ejus conversatione certaret honestas doctrinæ. » Hactenus Willelmus.